

Géza Frid maakt een wederopstanding. De Hongaarse componist was na de Tweede Wereldoorlog een van de sleutelfiguren van de Nederlandse muziek. In de jaren zeventig raakte hij wat in vergetelheid. Tegenwoordig is zijn muziek weer helemaal terug. Niet allerminst te danken aan zijn grootste ambassadeur, zijn zoon Arthur. Hij doet het levensverhaal van zijn vader uit de doeken.

Frid en Frid

Standbeeld voor vader

Dominic Schijven
d.schijven@hollandmedia.combinatie.nl

Zelfs midden in de oorlog had de Joodse Géza Frid nog lol. Hij zit thuis in Amsterdam met zijn Hongaarse vrienden te kaarten, hij roept zijn zoon bij zich: „Arthur-tje, zeg eens wat in het Hongaars.” De ingestudeerde woorden volgen: „Lófasz, a seggedbe.” De Hongaren in een deuk. Pas jaren later komt zoon Arthur erachter dat het iets betekent als 'paardenlul in je reet.' „Ik was een jaar of drie, zoet ratelde ik wat mijn vader me geleerd had.” Dat is een van de eerste herinneringen van Arthur aan zijn vader. „Het is tekenend voor zijn persoonlijkheid: doodsbang en toch, misschien wel juist, zo'n grap.” Het ene moment schetend in z'n kamerjas, een uur later was hij

Frid over Frid: levenskunstenaar door bril van zoon

opeens de gedistingeerde pianovirtuoos in rokkostuum in het Concertgebouw.

Géza Frid had een hekel aan de gulden middenweg, vertelt zijn zoon. „Hij had de neiging de werkelijkheid een beetje op te vrolijkken, om wat reliëf te geven aan het dagelijkse bestaan.” Er zat contrastwerking in alles. „In zijn muziek: van folkloristisch-melodisch tot atonaal. Als persoon: in zijn werk een ijzeren zelfdiscipline, maar ik mocht als kind alles van hem. Ideale vader dus, zij het niet als pedagoog.” Als Arthurs moeder vond dat hij moest afwassen, zei zijn vader snel: „Laat hem maar, hij heeft al zo veel huiswerk, de jongen.” Ging hij daarna met hem voetballen in het Vondelpark. Tot Arthurs dertigste hadden vader en zoon een warm, maar woordloos contact. Géza's stelregel was: 'mannen praten niet'. Dat veranderde toen Arthur zelf kinderen kreeg. Opeens wandelden vader en zoon dagenlang arm in arm door Boedapest en Géza vertelde al zijn anekdotes.

Tot Arthurs dertigste hadden vader en zoon een warm, maar woordloos contact. Géza's stelregel was: 'mannen praten niet'. Dat veranderde toen Arthur zelf kinderen kreeg. Opeens wandelden vader en zoon dagenlang arm in arm door Boedapest en Géza vertelde al zijn anekdotes.

Statenloze Jood

Géza werd geboren in het Hongaarse stadje Máramarossziget. Als zevenjarig wonderkind gaf hij al zijn eerste pianoconcert. Zijn ouders verhuisden voor hem naar Boedapest, zodat hij daar aan kon gaan studeren onder grootheden als Zoltán Kodály en Béla Bartók. Arthur: „Mijn vader studeerde toensoms veertien uur per dag, ook om zijn handjes, eigenlijk veel te klein voor een pianist, meer 'spanwijdte' te geven.”

Als jong student verliet hij een keer toevallig de muziekacademie tegelijk met Bartók en Kodály. In de verte zag hij zijn moeder aankomen. Snel ging hij druk converserend tussen hen in lopen. Verbaasd liet zijn moeder de boodschappen tas op de grond vallen en staarde hen met open mond na.

Vanwege het antisemitische regime in de jaren twintig en zijn armoede wilde Géza zo gauw mogelijk Hongarije verlaten. De bekende violist Zoltán Székely haalde hem in 1927 naar Nijmegen. Al snel behaalde Géza internationale successen als componist. Voor de oorlog schreef hij ruim twintig composities. Uiteindelijk zou hij er meer dan honderd produceren.

De componist verkoos in 1935 Am-

Arthur blikt terug naar de tijd arm in arm met zijn vader Géza in Boedapest.

sterdam als woonplaats boven Londen en Parijs. Voor het culturele klimaat, maar ook, zoals hij aan zijn zoon opbiechtte, voor de vele mooie vrouwen. 'Lekkertjes', noemde hij ze. „Een woord dat hij zelf heeft bedacht, beweerde mijn vader.” De hardnekkige vrijgezel viel als een blok voor de blonde musicienne Ella van Hall, met wie hij in 1937 trouwde. Twee jaar later is Arthur geboren. De componist die het antisemitisme van Hongarije ontvluchtte, belandde in Nederland van de regen in de drup. In het begin van de oorlog zorgde Ella's neef Gijs van Hall, de latere burgemeester van Amsterdam, nog voor een zogenaamd onmisbaar baantje bij de gemeente. Maar al snel volgden het reis- en optreedverbod en de

gele ster. Hoe hij de oorlog heeft kunnen overleven, heeft Géza zelf nooit begrepen. „Ik ook niet,” roept Arthur, nog steeds verbaasd. „Zijn Hongaarse paspoort had hij ingeleverd, hij was een stateloze Jood in Amsterdam. De verboden radio amateuristisch verstoep onder een kleedje, een stengun in de piano, bonnen en persoonsbewijzen vervalst, in het kunstenaarsverzet en tientallen illegale huisconcerten georganiseerd in de Hongerwinter voor een appel en een ei.” In 1948 werd Géza genaturaliseerd. Hij hervatte zijn kunstenaarsleven en groeide uit tot een van de sleutelfiguren van het Nederlandse muziekleven als pianist, componist, recensent en docent. Op zijn zeventigste verjaardag, in 1974, werd hij gehuldigd en kreeg hij

een koninklijk lintje in het Concertgebouw. Nog datzelfde jaar de ommekeer. De kunstenaar had net een drukke Amerikaanse tournee gehad. „Hij vertrok als een jongeman van zeventig en kwam terug als een oude man van zeventig,” zucht Arthur. „Jongen, ik s-s-stotter”, zei Géza tegen zijn zoon. Waarschijnlijk veroorzaakt door een kleine beroerte. Een van zijn vingers was verlamd. Op concerten spelen bleek onmogelijk, maar na tweeduizend concerten vond hij het ook wel mooi geweest. Hij besloot om te gaan schrijven. „Als hij maar kon werken en nog met muziek bezig was,” legt Arthur uit. „God, wat heb ik me verzet tegen muziek. Als je ouders musici zijn, boven een piano, beneden een

vleugel en je vanaf je vierde levensjaar overvoerd wordt met piano-, blokfluit-, viool- en compositieles, dan zijn er twee opties: je gaat daar helemaal in op of je keert je er radicaal van af.” Arthur koos voor het laatste. Zijn lang gekoesterde ideaal, de journalistiek, viel in de praktijk behoorlijk tegen. „Ik ben rechten gaan studeren en vond mijn heil uiteindelijk als crimineel bij de VU.”

Mensonwaardig

Toen Ella stierf in 1987 ging het ook met Géza bergafwaarts. „De aftakeling is ingetreden!”, riep hij zelf komisch-dramatisch, weet Arthur nog. Géza verloor z'n interesse in de omgeving en tuimelde van de trap in Amsterdam. „Toen hebben mijn vrouw en ik mijn

vader naar Bergen gehaald, eerst bij ons thuis en later in het verzorgingstehuis De Haemstede aan de Breeleaan.”

Arthur begint te ijsberen bij de herinnering. „Stupidel!” De verpleging liet Géza 'even' alleen in bad. Hij draait de kraan open. Geen thermostatische kranen. Schreeuwen van de pijn, maar de verpleegster hoort niets, zij was gaan stofzuigen. Derdegraads brandwonden over z'n hele lijf. Twee weken later is hij in het Brandwondencentrum in Beverwijk overleden.

„Onvoorstelbaar, onverteerbaar, nog steeds. Dat zo'n globetrotter, zo'n levenskunstenaar door een stommeitje op zo'n mensonwaardige manier aan zijn einde is gekomen.” Arthur heeft bij het Gerechtshof van Amsterdam nog een verzoek om vervolging ingediend, maar strafbare nalatigheid is moeilijk te bewijzen.

„Het absurde is dat met alle publiciteit rond mijn vaders dood ook de aandacht voor zijn composities als een strovuurtje oplaaide.” Daarin was de klad gekomen door de democratiseringsgolf van de jaren zeventig, die zich afzette tegen de muziek van toen. Maar nu, vijftien-twintig jaar na zijn dood, zijn jonge musici op zoek naar in de vergetelheid geraakte meesterwerken zoals die van Géza Frid. „Och jongen, zou mijn vader zeggen, niet gehinderd door valse bescheidenheid. Kwaliteit verloochent zich niet. De tijd zal het leren!”

Géza als Wonderkind.

Trotste ouders Géza en Ella bij de geboorte van Arthur.

Arthur met z'n ouders in het Vondelpark.

De levenskunstenaar achter 'zijn' piano.

Fridconcert in de Ruïnekerk

Het werk van componist Géza Frid komt morgenmiddag om drie uur tot leven in de Ruïnekerk in Bergen. Het wereldberoemde Duitse Offenburger Streichtrio, bestaande uit Frank Schilli, Rolf Schilli en en Martin Merker, doen een uitvoering van de Hongaarse componist. Ook spelen ze werken werken Beethoven, Reger en Röntgen. Bergenaar Arthur Frid vertelt iets over zijn vader. Kaarten nog verkrijgbaar via i.vandenheuvel@quicknet.nl, tel. 06 141 00 311, of vanaf een half uur voor aanvang aan de kassa.

FOTO ERNA FAUST